

geerte, waarin vooral de logica beteekenis heeft voor de geschiedenis van het menselijk denken. — Art. XIV.

In Paulus' dagen heeft de eerste ontmoeting en botsing plaats tusschen de Grieksche filosofie en het christendom.

De Grieksche wijsbegeerte was bezig prachtig uit te bloeien in de praktisch-wijsgeerige pogingen van Stoïcinen en Epikuristen om tot verstandelijken vrede te komen.

Er ontstond een volheid der tijden. Het christendom kwam op het juiste uur. Op den Arcopagus kruist Paulus het zwaard des Geestes met de dragers van het zwaard der rede. — Art. XV.

In het teboekstellen van de leer des Evangelies hebben de apostelen gerekend met de Hellenistische wereld, waartegen het christendom te strijden had.

Verwerpende de valsche wijsheid, die in de Grieksche wijsbegeerte aanwezig was, prediken zij een andere wijsheid voor volmaakter.

Het Hellenisme verdedigde zich op leven en dood, en oefende vooral door het Stoïcisme en Nieuw-Platonisme een gevaarlijke verleidingskracht uit. Maar het christendom handhaafde zijn absoluut karakter, en gebruikte het goede van het Grieksche denk materiaal tot handhaving van de waarheid, in dogma-vorming, tegenover de rationaliserende ketteren: Arius, Nestorius, Pelagius. — Art. XVI.

Immiger nog werd het bevruchtend contact door de reusachtige prestatie van Augustinus, die het eerst een systeem van wereldbeschouwing schiep, rondom de twee elliptische middelpunten: rede en geloof.

Doordat hij echter niet het zuivere begrip van heiderlei zaak en verhouding had, was het resultaat, dat in zijn systeem noch de wijsbegeerte noch de theologie tot haar recht kwamen. — Art. XVII.

Dit gemis aan zuiver begrip van de wijsbegeerte, en het gebrek aan inzicht in haar plaats en plicht, veroorzaakt in de middeleeuwen een wetenschappelijke malaise.

Aan natuurwetenschappelijk onderzoek deed men niet, omdat men de Grieksche wetenschap op dit punt als klassiek en volledig beschouwde.

De Grieksche wijsbegeerte werd steeds meer dienstbaar gemaakt aan scholastische Theologiebouw.

De tijd naderde, dat de filosofie zich van de uithuizing en knechting, door de theologen, losmaakte, en een zelfstandigen, aanvankelijk vijandigen, ontwikkelingsweg insloeg. — Art. XVII.

B. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Het Grieksche heldendicht.

I.

De geestdrift, die vorige geslachten bezieldde voor de klassieke oudheid en het vaste geloof aan haar hooge opvoedkundige beteekenis, schijnt in onze eeuw plaats te moeten ruimen voor een meer sceptische houding.

Wells waar zijn vele mannen, op wie Nederland trotsch mag zijn, in de school der klassieke oudheid gerijpt voor hun levenstaak en danken haar, bewust of onbewust, het beste van wat zij bezitten. Sedert enkele tientallen jaren heeft echter langzamerhand een andere meening veld gewonnen in breede kringen.

Onze kritisch georiënteerde tijd heeft ook het dogma van de „alleen-zaligmakende" klassieke oudheid voor zijn rechterstoel gedaagd.

De groote gebeurtenissen van onzen tijd houden onzen blik gevangen in het heden. En het heden met zijn bewegelijkheid en onrust, met zijn overwinningen op het gebied van natuurwetenschap en techniek, met zijn levendig internationaal verkeer schijnt het leven van den modernen mensch zoo geheel te vervullen, dat het velen een ijdel, sommigen een bijna gevaarlijk spel voorkomt, den blik altijd maar weer te richten op een lang vervlogen verleden.

Al het streven echter zich te bevrijden van de knellende banden der klassieke oudheid, verandert niets aan het feit, dat de volken der klassieke oudheid een cultuurschat bezeten hebben, die zijn weerga nooit gevonden heeft, en dat deze cultuur in Griekenland tot rijke ontplooiing gekomen, en door de Romeinen over alle deelen van hun wereldrijk verbreid, nog steeds den grondslag vormt van onze moderne cultuur.

Wie deze in zijn diepste wezen wil verstaan, zal altijd weer bij Grieken en Romeinen ter schole moeten gaan. Een verbreken van den band met dit verleden, zou met recht heeten: den tak doorzagen, waarop men zelf zit.

Het verzet tegen de klassieke oudheid berust veelal op een misverstand. Moet misschien, zoo redeneert men, die oude heidensche godsdienst het voorbeeld zijn voor onze christelijke religie? Moeten wij misschien onze staten gaan inrichten naar het model van de Atheensche republiek of het Romeinsche wereldrijk? Moeten wij in onze poëzie, in onze architectuur en schilderkunst weer terug tot de klassieke techniek, die we reeds lang te

boven waren? Gaan wij terug tot een „overwonnen standpunt"?

Integendeel, wij willen vooruit en stellen ons niet tevreden met een lofrede op een tijd, die onherroepelijk voorbij is.

In het mooie boekje van Zielinsky: „Die Antike und wir" las ik iets, dat mijn bedoeling volkomen verduidelijkt kan. Hij schrijft: „Als de eik zijn wortels diep in de aarde slaat, dan doet hij dat niet omdat hij terug wil groeien naar de aarde, maar omdat hij uit den bodem de kracht put, die het hem mogelijk maakt, zich hemelhoog te verheffen boven alle planten en struiken, die hun levenskracht slechts uit de oppervlakte der aarde halen. De klassieke oudheid moet niet de norm, maar de levenswekkende, bezielende kracht van onze hedendaagsche cultuur zijn."

Maar ik wil in deze artikelen geen lans breken voor de bestudeering en de paedagogische waarde der klassieke oudheid. Ik moet mij beperken tot mijn onderwerp. Er is den laatsten tijd, nu deze kwestie weer urgent is, zoo veel goeds over dit onderwerp geschreven, dat ik mij wel ontslagen mag achten van den plicht een pleidooi te leveren voor de klassieke opvoeding.

Ieder, die zich voor literatuur interesseert, zal zich wel eens afgevraagd hebben, hoe het toch komt, dat wij het steeds met bepaalde literatuurgenres doen moeten: het epos (het heldendicht), de lyriek, de tragedie (het treurspel), de komedie (het blijspel), de roman, de novelle, het epigram, enz. Waarom, vragen wij ons af, zijn het juist deze en geen andere?

Op deze vraag vinden wij nergens een antwoord, tenzij we de geschiedenis van het ontstaan der literatuurgenres raadplegen. En die geschiedenis is... de klassieke literatuur.

Hier zien we het voor onze oogen, hoe zich de epische poëzie het eerst ontwikkelt. Omdat er geen schrift was, diende het geheugen a. h. w. tot bewaarplaats voor alles, wat men moest weten. Versmaat en melodie moesten het geheugen te hulp komen. Daarom vond in het epos alles, wat men diende te weten, een plaats: de daden van goden en voorvaders, profetieën, wetten, maar ook praktische levenswijsheid.

De ontwikkeling der Grieksche muziek doet de versmaten al meer gecompliceerd worden: uit het epos ontwikkelt zich de lyriek met de elegie, de ballade, het lied, de ode.

Uit de verbinding van epos en lyriek ontwikkelt zich dan het drama — de tragedie en de komedie.

Maar langzamerhand heeft zich de kennis van het schrift al meer verbreid. Het proza komt op, en concurreert met de poëzie. Men voelt, dat toch de poëzie over kwaliteiten beschikt, die het proza mist. De poëzie zal altijd het voertuig zijn der menselijke fantasie, het proza in de eerste plaats van het verstand en het abstracte denken.

Het epos sterft, het historische en het filosofische proza nemen zijn plaats in. Maar het leven ontwikkelt zich al verder. In de Grieksche volksvergaaderingen woelen de hartstochten. Er ontstaat een nieuw soort proza, waarin ook plaats is voor den hartstocht: het proza der Grieksche redenaars. Door dit hartstochtelijke komt het proza der redenaars de poëzie nabij: het neemt zelfs een soort versmaat aan, die „proza-rhythme" genoemd wordt.

Door het lyrische element bedreigt dit proza de poëzie met den ondergang; deze ondergang wordt echter, dank zij de liefde, die de Grieken na het verlies van hun politieke afhankelijkheid voor het verleden gaan koesteren, verhoed. De romantische poëzie van den z.g. „alexandrijnschen" tijd ontstaat. Deze poëzie grijpt weer terug naar het verleden en voegt er aan toe de „idylle", een zuivere niting van haar romantische stemming.

Intusschen is de literatuur ook naar Rome gekomen. De Grieksche cultuur op Romeinschen bodem overgeplant, doet een nieuw genre opkomen: de typisch-Romeinsche „satire". Toch wordt daardoor de overwinning van het proza over de poëzie slechts uitgesteld. In het bewustzijn van zijn kracht overschrijdt het zijn grenzen en doet zijn intrede in het rijk der fantasie, tot nog toe uitsluitend het terrein der poëzie: de „roman" ontstaat en de „novelle", het jongste kind der oude literatuur.

Zoo zijn wij, wat de vormen en typen der literatuur betreft, afhankelijk van de Grieksche en Romeinsche cultuur. Latere tijden mogen deze vormen verder ontwikkeld hebben, zij hebben er feitelijk niets nieuws aan toegevoegd.

De studie der oudheid is daarom niet alleen van belang voor het begrip van verschillende Grieksche en Latijnsche termen en citaten in onze hedendaagsche literatuur. Dit is van bijkomstige beteekenis. Maar in den klassieken bodem wortelen al onze kunsten en wetenschappen!

Het is een wonder, hoe Grieken en Romeinen in hun kunst en literatuur al de schoonheidsvormen geschapen hebben, waarin nog heden ons aesthetisch gevoel zich uit en bevrediging vindt!

Aan het begin der Grieksche literatuurgeschiedenis staan twee werken, de Ilias en de Odyssee, die al dadelijk onze verwondering opwekken, omdat het onmogelijk is ze te beschouwen als eerste voortbrengselen van de epische poëzie. Vroegere geslachten bewonderden beide werken als geheimzinnig

nige openbaringen van den Helleenschen volkageest. Onze tijd heeft geleerd ze te begrijpen in hun ontstaan. Het kan niet anders, of eeuwen lang moest zich de epische dichtkunst ontwikkelen, vóór ze in staat was de groote heldendichten van den Griekschen riddertijd voort te brengen.

Evenals andere kunsten heeft ook de Grieksche dichtkunst haar ontstaan te danken aan de religie. In Griekenland namen waarschijnlijk het eerst de gebeden, die tot de goden opgezonden werden, een vasten metrischen vorm aan. De overlevering vermeldt tenminste verschillende priester-zangers als oudste beoefenaars van zang- en dichtkunst. Deze overlevering bevat zeker een kern van historische waarheid. Deze zangers staan meest in verbinding met bepaalde goden, vooral met Apollo en de Muzen. De bekendste is wel Orpheus, die door zijn machtig gezang de vogels in de wouden, de rotsen en de boomen betooverde, evenals Germaansche en Finsche sagen dat vertellen van hun helden-in-het-gezag: Horand en Wanneruine. Orpheus' roerend klagzang vernamde zelfs de strenge heerschers van de onderwereld, zoodat ze zijn gestorven vrouw Eurydice weer vergunde in het leven terug te keeren.

Van deze oude goden-hymnen weten wij natuurlijk niets af, omdat ze niet opgeteekend werden. Waarschijnlijk eerden zij den god door een lange opsomming van zijn bijnamen (overblijfselen daarvan zijn nog de stereotiepe bijnamen, die Homerus zijn goden geeft), en werden tot meerdere verheerlijking van den god enkele van zijn roemrijke daden ingevlochten.

Dit is het begin van de epische dichtkunst. Naast religieuze liederen ter eere der goden waren er echter ook liederen, die de daden van sterfelijke helden vermeldten. Zoodat het geheele volk zich verzamelde rondom de altaren der goden, zoo was de huiselijke haard het vereenigingspunt van de afzonderlijke families, de plaats waar de voorvaders vereerd werden.

Bij feestmaaltijden was het gewoonte liederen aan te heffen tot hun verheerlijking. Men herdacht in het lied de groote daden der voorvaders, die met de goden verkeerden als hun gelijken, ja vaak zelf goden geweest waren (hier gaan goden en heldensage in elkander over!). Belegering van sterke steden, gewaagde tochten over zee, allerlei avonturen, gevechten van helden met helden of met gevaarlijke monsters, waren in elken kring de dankbaarste onderwerpen, die men nooit moe werd aan te hooren, en die daarom telkens opnieuw aanleiding gaven tot „bewerkingen" in den vorm van het helden-lied.

Niet door beroepzangers werd dit helden-lied het eerst beoefend, maar door ieder, dien de Muzen daartoe aandreef! In de Ilias lezen wij, dat Achilles zich samen met Patroclus verpoost in zijn tent door te zingen van „de roemrijke daden der mannen" met begeleiding van de luit. Ook de muzikale begeleiding ontbrak dus niet bij deze liederen, al weten we helaas niets van het karakter van deze begeleiding.

Het karakteristieke van het oudste helden-lied is nu, dat de daden en avonturen van slechts één held er in verheerlijkt werden. Spoedig ging men een stap verder, en behandelde men de sagen van den strijd tusschen twee stammen, b.v. de Lapithen en de Centauren, of men vereenigde een aantal van de beroemdste helden tot een gemeenschappelijke onderneming, b.v. de Argonautentocht.

Hier wordt de dichter reeds voor een zwaardere taak gesteld: hier naderen wij de hoogten van het Homerische heldendicht.

W. E. ENGELKES.

PERS-SCHOUW.

Moderne wetenschappen en christelijke wereldbeschouwing.

In de (groene) „Amsterdammer" voert Aërbates een pleidooi voor de gedachte der organische eenheid van het heelal, op grond van natuurwetenschappelijke ontdekkingen.

De ontleding van het licht (spectraal-analyse) stelt den mensch in staat de samenstelling van meest verwijderde hemellichamen te beoordeelen.

Voor ons is echter het belangrijkste, dat er in de sterredampkringen geen stoffen blijken voor te komen, die wij hier op aarde niet kennen. Een tijdlang scheen wel het geloof aan de eenheid der stof te wankelen, maar spoedig kon het zich, krachtiger dan te voren, herstellen. Toen in 1868 de Engelsche astrofysicus Lockyer het spectrum der „zonne-vlammen" (lichtverschijnselen die zich buiten den rand der zonneschijf vertoonen) bestudeerde, trof hij in het gele gebied daarvan een heldere lijn aan. De lijn was helder, omdat nu het licht ons oog direct kon bereiken en dus niet door een dampkring van lagere temperatuur behoefde te trekken; hare plaats werd zorgvuldig uitgemeten en in de laboratoria werden talrijke proeven genomen om te weten te komen welke stof in haar spectrum een lijn vertoonde precies op de aangegeven plaats.

Er werd echter geen zoodanige stof gevonden; alle pogingen bleven vruchteloos en de lijn werd toe geschreven aan een stof, die op aarde niet aanwezig was, maar blijkbaar wel in de zon (Grieksch: „helios") en daarom „helium" werd gedoopt. Eerst 27 jaar later vond Lockyer's landgenoot Ramsay

hij een gas, welk van Ram-
nauwkeur-
legendari-
der vorza-
zoodanig
het besta-
vertoont
lijzen, d-
bleken te
vele ster-
het groot-
sterkt. J-
ook nu
zon en
den, die
als lijn
neemt
speelt,
natuur of
standaven
vergete
reeds niet
C.) onde-
der heet
Behalve
thetische
nebuli-
den in
zonne cor-
dien wij
duistering
schijf do-
genomen
eens in
grasnevel
eerste fr-
door ge-
„buitenis-
helium in
eigen aar-
niet het
vroem-
is het z-
licht van
heeft, m-
elemente-
deren aan
electricite-
hooft k-
Hem c-
medede-
van deze
het hart
krachten
men nee-
rijkste d-
king. Zij
voorwerp
kanonske-
om de
de zon,
de gren-
o.a. ope-
Dit is
univer-
in het H-
aan deze
organis-
digen en
men kun-

Men stam-
rijk, die „
Wat is er
ting van de
Ook het l-
graaf") ove-
illustratief
lukkig, ook
Het stuk

Een o-
heel ster-
Reeds
den voc-
cultuurle-
In alle
totdat F-
tijdgenoc-
gelant s-
bedenke-
En of
of doors-
allen ov-
haren a-
in den
mensche
optimisti-
die nog
zwak ge-
Den E-
logisch a-
bij de a-
Het zijn
die hier
der bev-
voortga-
zenuwst-
geenen
Het g-
sterk oc-
andere
het de
standen